

שרית, בחיפוש אחר זהות

ניתן כהרצאה בחברה היונגיאנית הישראלית החדשה (אביב 2003)

אילנה תורן-עמית

אני רוצה להתחיל בחשיפה אישית: גדלתי על ברכי המושג "אהבה רומנטית". בבית הורי שררו אהבה ורומנטיקה בין אמי ואבי. אני זוכרת את אבי - שנים לפני שסיגלתי לעצמי גם מבט ביקורתי - שש ומתרגש אל אמי כילד, כל אימת שזו פתחה את דלת הבית, חוזרת מאי שם. ואת אמי, משיבה לו אהבה בהרבה נועם. לעתים אף נראה היה שאנחנו, הילדות, משניות לגביהם (לפחות לגבי אבי...). אני זוכרת גם ילדה בת 10-12 הולכת בדרך לבית-הספר ופוזלת לעבר נערים חולפים ושואלת את עצמה – "מי ומי יהיה חתני?". שנה מאוחר יותר – התאהבתי במורה להתעמלות: צעיר גבוה, שחום, שרירי ונאה, משחיל בקלילות כדור לתוך הסל. ובגיל 14 – התאהבתי עד שורשי שערותיי במדריך שלנו בתנועת הנוער: חסון פחות, גב כפוף מעט, אך איזו נשמה! בערבים היינו מסתופפים סביבו, קוראים יחד את "כוכבים בחוץ" של נתן אלתרמן ודנים ב"מניפסט הקומוניסטי" של קארל מרקס. ואז, התאהבתי באלוף נעורי: בן גילי, "החכם של העדה" בתנועת הנוער, פורט על כינור ומנגן בחליל, כותב שירים... אני זוכרת את הפעימות העזות שחישבו לפוצץ את חזי כשהיינו נפגשים, עד שנדמה היה לי שהן נשמעות למרחוק; את חדות הגוף שנגע בגוף, את השבילים הנסתרים של מחוזות הגוף שנגלו ונחשפו בפניי ביד מהססת ולא אמונה של "הגבר" שלי. ואת... הגירוש מגן-העדר – את הניתוק מהאהבה הראשונה, ללא כלים מתאימים, ללא הכנה ואת הזעקה – איך זה יכול לקרות? למה זה מגיע לי?..

אולי זה היה גם הרקע ל"התאהבות" שלי ביונג. יותר נכון – במטפלת היונגיאנית שלי. אליה הפנתי את שאלתי והיא הובילה אותי בשבילים שלא היו מוכרים לי, לארץ חדשה. מושגים כמו "אנימוס" ו"אנימה" לא ריחפו בחדר בשמם בהתחלה, אבל לאט לאט למדתי על צדדיה האחרים של האהבה ושל היחסים הבין-מיניים. אינני יודעת אם בחירי לבי היו בעיני בבחינת אבירים על סוסים לבנים שתפקידם היה לחוש לעזרתי בעת צרה. אך בהחלט מצאתי את עצמי, כשהתוודעתי יותר אל עולם הארכיטיפים, מקבלת את רעיון התכונות והתפקידים של הגבר לעומת

התכונות והתפקידים של האשה. ניסיתי למצוא דרך אל "הגבר הפנימי" שלי, אך גם לא ויתרתי על הגבר החיצוני לאחר, כך נראה לי, שהצלחתי להחזיר פנימה חלק מההשלכות שלי.

התהליך והדרך היו לאמת חיים בשבילי וליוו אותי גם כמטפלת. בפגישות הטיפוליות עם נשים, בגילאים שונים, ניסיתי לעבוד באמצעות "הפצע שלי" ודרך ההבנות שלי. עד שפגשתי את שרית. פצע אחר, זר לי עד אז, הבנות אחרות. שרית, בת 28, רווקה, הגיעה אלי למרפאה הפסיכיאטרית באיכילוב, לפני שנים אחדות. ביקשה לברר את שאלת הזהות המינית שלה: "אני חיה חיים לסביים", אמרה, "אבל אני מרגישה מבולבלת, עולות בי שאלות ואני חשה טלטלה שמפריעה לי בעבודה ובלימודים; לעתים אני מרגישה מין תחושה של התרוממות רוח מוזרה, ולעתים דיכאון וחוסר יכולת לקום מהמיטה; אני רוצה לחבר בין הקצוות ולהגיע לאיזון".

המפגש עם שרית גרם לי מבוכה. אני לא רואה את עצמי כאדם עם דעות קדומות, אבל כשבחנתי את עצמי בפגישות הראשונות גיליתי שיש בי צד שרוצה להחזיר את שרית "לדרך הישר"... אמנם היא חיה כבר שנים ארוכות עם נשים, אבל היא עדיין לא השלימה עם חיים אלה, היא מדוכאת ומבולבלת, היחסים שלה עם מזי חברתה מתוחים ומלאי קונפליקטים, היו לה גם יחסים עם גברים, ו"חלום החתונה" עדיין בראשה. ובכלל, החיים בכל זאת יותר קלים, כך נראה היה לי, בזוגיות "רגילה". וכמטפלת חשבתי לעצמי, יתכן ששרית מנסה ע"י הלסביות להתקרב ולאהוב את החלק הנשי הפגוע שלה, ובמהלך הטיפול היא עשויה להצליח בכך; ואולי האנימוס שלה ייעשה פחות חד צדדי ומאיים, אולי הוא יתעדן והיא תצליח להתייחד איתו ולהגיע ל"חתונה פנימית", ובעקבותיה גם לחתונה

אחרת...

המפגש הביא אותי גם ללמוד את השקפתו של יונג בנושא הלסביות. יונג מתייחס לכך, למיטב ידיעתי, רק במקומות מעטים.

יונג רואה את הלסביות כסטייה: "כיוון שהטבע האנושי שלנו מאחד בתוכו את הגברי והנשי, יכול הגבר לחיות בחלק הנשי שלו והאישה – בחלק הגברי שלה... "אלא, אומר יונג, "שגבר צריך לחיות כגבר ואשה כאשה". הוא רואה את מקור הלסביות בתרבות - שהרחיקה את האשה "מחלקת האדמה שלה, ביתה, הילדים, בעלי החיים הקטנים והאח המבוערת שלה", ומייחס אותה מבחינה נפשית לקומפלקס אם, ולהזדהות-יתר עם האנימוס. יונג אומר גם, שהלסביות מהווה מנגנון הגנה מפני פחדים הקשורים אצל אשה לסבית ביחסים הטרוסקסואליים.

המרפאה אישרה לשרית – בשל מדיניות פנימית שלה - 16 שעות טיפוליות, שהוארכו אחר-כך ב-13 שעות נוספות. אולם גם לאחר ההארכה חשנו שתינו, שרית ואני,

אגרטל מהמאה ה-5 לפנה"ס ועליו ציור של סאפפו היישובה וקוראת משירתה לשלוש תלמידות. (מהמוזיאון הארכיאולוגי הלאומי באתונה)

שהתהליך הטיפולי נמצא בעיצומו ואסור להפסיק אותו בשלב זה. פניתי להנהלת המרפאה וקיבלתי אישור מיוחד להמשיך בטיפול בקליניקה הפרטית.

שרית היא בת לאם ממוצא טריפוליטני ולאב ממוצא תימני. רמת השכלתם של ההורים נמוכה, גרים בעיר שדה. הקטנה מבין ששה ילדים – שלוש בנות ושלושה בנים, כל אחיה ואחיותיה נשואים או היו נשואים. האח הבכור גדול ממנה ב-11 שנים. את האם שרית תיארה כ"נותנת המון אבל שתלטנית וקריזיונרית". האב, "הצד הרך במשפחה", עבר תאונת עבודה קשה כשרית היתה בת 12, הוכר כנכה 100%, זכה במשפט נגד המפעל בו עבד וקיבל פיצויים. האם מטפלת בו במסירות, אבל רודה בו ועל פיה יישק דבר בבית.

שרית רואה את עצמה כיוצאת דופן במשפחה. במקום להילחם באם "הקריזיונרית", המנהלת את הבית בצעקות ובהטלת אימה, בחרה להיות "הילדה הטובה", שמשיגה את מבוקשה בדרכים מניפולטיביות. שלא כאחיותיה ואחיה "הראש שלי לא היה בפלירטיים", אלא השקיעה בלימודים. היתה תלמידה טובה וגאוות המשפחה, אך בשנה האחרונה בתיכון עברה ממסלול בחינות בגרות למסלול בחינות גמר בלבד. בהמשך התחילה ללמוד ב"קולג' הישראלי לרפואה אלטרנטיבית" והרגישה שמצאה את יעודה. הקולג' נסגר אחרי שנת לימודים אחת, ושרית עברה ללימודי תזונה בבית-ספר אחר לרפואה אלטרנטיבית.

את היקלעותה לחיים עם נשים היא מתארת כנסיבתית: כבר בת 12 נראתה כנערה בוגרת וגברים שהיו בסביבה, חברים של אחיה ואחיותיה, נהגו בה בהתאם: נגעו בה, נשקו לה "נשיקה צרפתית", ושרית אומרת שלא רצתה בזה; "רציתי שיגעו בי בפנים, בלב, לא ככה". כשהיתה בת 16 קיימה קשר ראשון עם גבר בן 20, שנמשך שנה. "השקיע הרבה ביחסים והראה רצון טוב, אבל כל הזמן רצה ממני מין". ואז, כשהיתה בת 17, יצאה בהיחבא מאמה לתל-אביב, העיר הגדולה, עם ידיד gay, שלקח אותה למועדונים אליהם הלך, וגילה לה עולם של "אנשים נחמדים", שלא איימו עליה. עד אז לא אהבה יחסי מין – תמיד חדירה שמכאיבה, תמיד תובענות מינית. וכשגילתה את המין עם נשים, היא מספרת, גילתה עולם חדש.

בגיל 19 נכנסה למערכת יחסים של חמש שנים עם מיכל, בוגרת משרית בשנתיים. במהלך הקשר נהגה לבגוד במיכל עם גברים שונים. אחר-כך נסעה למזרח לארבעה חודשים, וכשחזרה הכירה את מזי, בת זוגתה הנוכחית. השתיים התאהבו זו בזו ומקיימות מאז מערכת זוגית. אבל, כפי שאמרה כשהגיעה לטיפול, בחודשים האחרונים התחילה לחוש שוב מועקה וקוצר רוח כלפי מזי, ושוב בודקת את עצמה אם היא נמשכת לגברים. מאמה הסתירה בכל דרך אפשרית את יחסיה עם נשים, וכשזו לחצה עליה על שמלה לבנה, חתונה, בעל וילדים, שרית מצאה את עצמה מצטרפת בסתר לחלומותיה של האם. אבל, אמרה, אני רוצה גברים ומשפחה - בראש; בגוף אני עדיין נגעלת מהם. במקביל, עזבה את לימודי התזונה לאחר תחילת השנה השלישית, עם תחילת הטיפול, מתוך הרגשה שהיא לא מסוגלת לטפל באחרים כל עוד לא טיפלה בעצמה. גם בעבודה שפרנסה אותה בכבוד כאשת מכירות בכירה התחילה לחוש קוצר רוח, ובשלב הראשונים של הטיפול פרשה ממנה. "אני חשה מדוכאת ומבולבלת", אמרה, "ולא ברור לי איך ממשיכים".

שרית הגיעה לטיפול מתוך תחושת מצוקה גדולה, ומהר מאוד נוצר קשר טוב בינינו. אך דומה שברגישותה חשה בעמדה "האקטיבית"-משהו שלי, בנטייה הסמויה שלי "להחזיר אותה למוטב", ובפגישה הראשונה שאלה, אם אני מנסה לכוון אותה ל"גבר מתאים". אמרתי שאינני יודעת מה מתאים ומה לא. הצעתי שתביא חלומות ונצא בעזרתם למסע משותף לעולמה הפנימי. שרית גילתה סקרנות והתלהבות, הביאה חלומות רבים, ואט אט הפכו הפגישות לחוויה מרגשת עבור שתינו.

להלן שני חלומות ראשוניים שחלמה שרית בלילה שאחרי הפגישה הראשונה בינינו, והביאה לטיפול בפגישה השניה.

חלום ראשון:

אני נוסעת על הקטנוע שלי, חושך מוחלט, לא רואים כלום. פתאום אני מרגישה שמישהו יושב מאחורי, גבר. אין לי מושג איך הוא נראה, אין מגע פיזי, רק אנרגטי. אני מנסה להושיט ידיים אחורה ולגעת בו, כדי להיות בשליטה. אני מרגישה מאוימת על ידו מינית, וגם פוחדת שיעשה לי רע. אני מנסה לצעוק, ולא יכולה להשמיע קול. קמתי והרגשתי איום, חוסר שליטה.

שאלתי את שרית על מה לדעתה מדבר החלום, והיא החלה מיד לדבר על דמויות הגברים בילדותה. אביה, סיפרה, היה משמעותי בחייה עד הפציעה. התביישה באמה, בקולניות ובהמוניות שלה. אהבה לטייל וללכת לצד האב והעדיפה שהוא יהיה זה שיבוא לאסיפות ההורים. היו לה הרבה רגעים איכותיים עם אביה, סיפרה, יכלה להתחבר אליו במקומות של דת ואמונה. הכל נגדע כאשר האב נפצע, כשרית היתה בת 12. אז התחילה הנסיגה שלה, אמרה, גם בלימודים. וכשחזר הביתה אחרי שנה, התחמקה ממנו. התבקשה לעזור בטיפול בו, לגזוז את ציפורניו, למשל, ולא עמדה בזאת. במקביל – החלו להופיע אצלה פסוריאזיס וכאבי בטן.

האם דאגה לכל מחסורים של ילדיה, אך לשם כך עבדה מבוקר עד ערב. נעדרה מהבית ולא היתה שם להגן על הבנות. היא נעדרה גם לפני פציעת האב ולא היתה כשיאיר, אחיה של שרית, הגדול ממנה ב-6 שנים, התעלל באחותיו. בעיקר במירי, אחותה הגדולה ממנה בשנתיים. מירי היתה בת 10, יאיר בן 14, ויאיר נהג לקיים איתה יחסי מין – כשרית עומדת ליד המיטה וצופה. וראתה שמירי סובלת, רצה אחר-כך לאמבטיה, בוכה ומתרחצת. ושרית עמדה ליד המיטה – ורצתה גם...

שאלתי את עצמי מה מייצג הגבר על האופנוע בחלומה של שרית. מאחר שהדמות שבחלום לא מוכרת לשרית, והיא חשה רק את האנרגיה המאיימת שלה, יש אפשרות שהוא מייצג צד גברי עוין ואלים, ארכיטיפי, המאיים לחטוף ולאנוס את האשה, ואולי אף לרצוח אותה; כמו נערה-כלה המועלית קורבן לדרקון, לשד, למכשף ב"חיתונת דמים", או כמו "כחול הזקן", שהרג את כל נשותיו; או שמא הוא הד לחוויות ה-abuse שעברה שרית בילדותה עם יאיר, שדחפו אותה בהמשך לזרועות הרכות של נשים. אמנם, שרית זוכרת את עצמה "רק" עומדת ליד מיטת אחותה ומתעללים באחותה ולא בה; אך ג'ודית הרמן אומרת בספרה "טראומה והחלמה" (1994, עמ' 131), שגם הצופה בשתיקה ב-abuse כזה עוברת התעללות דומה: כמוה היא חווה חוסר אונים, כעס,

אשמה - אשמת הקורבן – גם על כך שאינה באה לעזרת אחותה וגם על הרצון להיות תחתיה.

שאלתי את שרית אם גם היא עברה התעללות דומה בידי אחיה. ואמרה שהיא לא זוכרת דבר מגיל 7-8. זוכרת עד גיל זה, למשל את הסנדוויץ' שלקחה לכיתה א', אך משם ועד כיתה ד' – לא זוכרת דבר (גם זו תופעה שאופיינית ל-abuse מיני בילדות). גם אין לה תמונות מהתקופה הזאת, כאילו הכל נמחק. במעורפל היא זוכרת שהיתה הולכת אחרי הגן או הכיתות הראשונות של בית-הספר אל מקום עבודתה של אמה, ויושבת שם ומחכה לה, עד שזו תסיים את עבודתה. ויום אחד אחיה יאיר לקח אותה אל האם, על אופניים, ובדרך הוריד אותה והתחיל לגעת בה. ושרית זוכרת רק שבכתה מאוד, התנגדה, ולא זוכרת אם ביצע בה את זממו או לא. רק זוכרת שהגיעה לאמה, וזו ראתה אותה בוכה ולא אמרה דבר.

שאלתי את עצמי אם המאוימות שחשה שרית מהגבר שיושב מאחור, מייצגת את עמדתה מול עולם הגברים. יתכן שאצלה, כמו שאומר יונג, משמשים היחסים הלסביים מנגנון הגנה מפני יחסים הטרוסקסואליים. שרית מרגישה בנוח בחברת גברים הומוסקסואליים ונשים לסביות, שאינם מאיימים עליה מינית. היא מעדיפה לקיים קשרים פיזיים עם נשים, משום שקשרים אלה אינם מעלים מחדש את המשקעים הטראומטיים שחוותה בילדות.

חלום שני שחלמה באותו לילה:

אני נפגשת עם אבי דהאן ורוצה להוכיח לו, שהתמונה שלו מאז שהיה חייל עדיין בארנק שלי. אני מראה לו את התמונה ומתרגשת לראות אותו ביום ההולדת שלו.

מיהו אבי דהאן שאלתי את שרית, ואמרה שהוא נער מהשכונה של ילדותה, מעין גבר חלומות, שאהבה בחשאי הרבה מאוד שנים. היא מחזיקה עד היום את תמונתו בארנקה, והיתה נוהגת לצלצל אליו בימי הולדתו. והנה בבוקר שאחרי החלום, אחרי שלוש שנים שלא נפגשו ולא שוחחו, אבי התקשר אליה לפתע לטלפון הנייד, אמר לה שהיום יום הולדתו והחליט לצלצל אליה, סיפר לה שהוא נשוי ואב לילדים, ושרית היתה מאוד נסערת מצירוף המקרים בין החלום והמציאות.

יחסה של שרית לעולם הגברים אינו אפוא חד משמעי. הגבריות האחרת שהופיעה בחלומה של שרית באותו לילה בו חלמה את חלום הגבר המאיים, שונה מהקודמת – גבריות מודעת, ידידותית, נעימה. כאילו בא החלום השני לחדד את הקונפליקט שבו נתונה שרית ולתת פרוגנוזה שאינה שוללת קשר שלה עם גברים. בחלום הראשון מופיעה רוח גברית בלתי נראית, שלפי שעה מאוד מאיימת על שרית. אבל כמו במיתוסים ובאגדות רבות, יתכן שהיא מצביעה על תהליך נפשי ששרית צריכה לעבור בדרך מ"חתונת דמים" לחתונה פנימית. וכדי לחזק פרוגנוזה זו, בא החלום השני, עם הגבר המוכר, הנעים והידידותי, שהיום הוא נשוי ואב לילדים.

לכאורה, היה בחלומות אלה מסר שאמור היה לאשר לי שהנטייה הראשונה שלי "לתקן" את שרית מוצדקת, ולהשפיע עלי לנסות לעמוד בלוח הזמנים הצפוף שנקבע לשרית ולי על ידי המרפאה. אולם, למעשה, החלומות הצליחו "להוריד" אותי

מהאמביציה שלי. ראיתי שלשרית יש קשר טוב עם הלא מודע, והוא יוכל לנווט אותנו. מאידך חשתי, בעיקר בהמשך, שהדרך עוד ארוכה: במהלך הפגישות הבאות הלכו היחסים של שרית ומזי והשתפרו ושרית נראתה יותר מרוצה מאורח חייה, אף עברה לגור יחד עם מזי, אך מדי פעם הביאה חלום שהיה מנוגד לרגיעה שחלה בחייה. בהחלט לא ברור לי אם המציאות של שרית תהיה תואמת לפרוגנוזה האפשרית על בסיס החלומות הראשונים שלה, אך אני הפסקתי למשוך בחוטים וחשתי יותר ויותר כעדה ומלווה לתהליך שמתרחש. במהלך הפגישות הצלחתי גם לקבל יותר את שרית במקום שבו היתה באותו זמן; אין קיצורי דרך.

באחת הפגישות הבאות הביאה שרית את "חלום הילדה" הראשון שלה:

קניון גדול. אני רואה אמא וילדה קטנה, בערך בת 3-4. הן נראות קצת מרושלות בלבושן, והילדה עם מוצץ חום בפה. האמא כועסת עליה וכשהיא רוצה להשתיק אותה, היא מכניסה את המוצץ לפי הטבעת של הילדה. אני רואה ומזדעזעת ולא יכולה לשתוק, ניגשת אל האם, צועקת וכועסת עליה. בהמשך, הילדה איתי.

ביקשתי משרית שתספר לי עוד על אמה ועל יחסיה איתה. אמרה שאמה היתה ילדה מוכה בידי אב אלכוהוליסט, שנהג לקשור ולהכות אותה. נישאה לאביה של שרית כשהיתה בת 17. היתה אהבה בין בני הזוג, אך מאז שהאב נפצע, לא היו יחסי מין בין השניים. במשך שנים לאם היה גבר אחר, והאב נהג להסתגר בחדרו, להגיף את התריסים, ולצפות בקלטות "כחולות". כשהיתה האם בהריון עם שרית, רצתה מאוד בן ואף הכינה לו שם, אבל נולדה בת... שרית לא זוכרת שהוכתה על ידי אמה, אבל האם גם לא חיבקה ולא העניקה חום. היתה נוהגת לבוא לבית הספר ולהגן על ילדיה, כשהיא צועקת על המורים בקולי קולות.

קואן יין, אלת החמלה הסינית, האוספת את דמעות כל העולם

תמונה נפלאה אחת, מנוגדת לכל זה, זכורה לה מילדותה: כשהיתה בכיתה ה' או ו', בערב יום כיפור, נתקפה בכאבי בטן איומים ונלקחה לניתוח תוספתן, וזה התפוצץ במהלך הניתוח. שרית מתה מוות קליני וחזרה לחיים רק לאחר השוק החשמלי השלישי. כשהתעוררה היא זוכרת את אמה, לבושה בשמלת יום כיפור הלבנה שלה, יושבת ליד מיטתה במשך יומיים - בערב החג ובחג עצמו, שומרת עליה.

אך תחושת השמירה הזאת לא היתה לה בילדותה המוקדמת יותר. שרית זוכרת את עצמה שעות רבות בבית, לבדה. מעולם לא עלה בדעתה

קואטליקואה
אלת האדמה אצטקית

לספר לאמה על יאיר ומעלליו. הרגישה רעה ואחראית למעשה הרע, ושמרה על הסוד מפני אמה. במקביל, החליטה להיות "ילדה טובה", שונה מאחיותיה, לא "מתפרפרת". האם היתה גאה בהישגיה בלימודים ושרית היתה משיגה ממנה דברים במרמה – ביקשה כסף לספרים ולבית ספר, והיתה קונה בו דברים קטנים להנאתה - בגד קטן, סיכה לשיער. עד היום, אמרה, היא מסתירה מאמה דברים שבהרגשתה האם לא תוכל לעמוד בהם: חייה כלסבית ולחילופין, את זה שהפסיקה ללמוד. האם ממשיכה להפקיד כל חודש כספים בחשבון של שרית למטרה זו, ושרית לא מסוגלת לספר לה את האמת.

אמה של שרית, לאור התיאורים הנ"ל,

אינה רעה במזיד. לה עצמה לא היו ואין חיים קלים, ובדרכה שלה היא מנסה להגן על ילדיה. גם ימי החסד המופלאים ביום כיפור ליד מיטתה של שרית שופכים עליה אור חיובי. אבל, היא לא הגנה על שרית במקום ששרית היתה זקוקה לה יותר מכל; לא היתה ערה להתעללות של יאיר, ואולי אף נוח היה לה להתעלם מכך. גיודית הרמן אומרת על כך (שם, עמ' 126), שילד שכך נוהגים בו המבוגרים האמורים להגן עליו, מרגיש בגידה מצד המבוגר הזה ושותפות לדבר עבירה. ההורה צריך לדעת על ההתעללות ואילו היה איכפת לו, היה מגלה זאת.

האם המופיעה בחלומה של שרית, הראשון בסדרת החלומות על ילדות, היא אם מאוד אכזרית. היא משתיקה את ילדתה באמצעים אלימים ופרברטיים - מוצץ בפי הטבעת. אבל שרית בחלום לא צופה פסיבית בתמונה הקשה. היא לא מתעלמת מהתעללות. היא ניגשת אל האם, צועקת עליה וכנראה גם לוקחת ממנה את הילדה, כי בסוף החלום – הילדה איתה ולא בידי אמה הנוראה.

חודשיים מאוחר יותר חלמה שרית חלום נוסף שילדה במרכזו:

אני הולכת בחושך, יוצאת מבית לחושך מוחלט. יש לי תחושה מפחידה שמישהו נמצא בחוץ ויפגע בי ואני צועקת – "אני יודעת שיש פה מישהו!" , ואני חוזרת פנימה. בהמשך אני רואה ילדה בת 5-6, מסכנה, מלוכלכת, עם בגדים בלויים. צריך לדאוג לה לבגדים ולנעליים. ואני אומרת – אני צריכה לקנות לה נעליים. ואז נותנים לי תינוקת ואני אומרת – אוי, איך אני רוצה אותה, וזה עשה לי כל כך טוב...

שאלתי את שרית האם היא זוכרת אירוע מיוחד שקרה לה בגיל 5-6, והיא אמרה: בגיל 5 היתה לי טראומה. היה ל"ג בעומר והאחים שלי שמרו עלי. ההורים יצאו והאחים חיכו שאירדם – והלכו להדליק מדורה. התעוררתי ומצאתי את עצמי לבד, בחושך. צעקתי וצעקתי עד ששמעו אותי, והם באו ולקחו אותי למדורה. למחרת, לא היה לי קול.

שיתפתי את שרית בתחושה שלי, שאולי החלום אומר לה, שקודם ליציאה החוצה, להתמודדות עם דברים שמסתתרים בחושך, קודם לעיסוק בגבר או בשאלה הלסבית היא צריכה לחזור הביתה ולהתחיל לטפל בילדה הפנימית שלה. להיות לה לאמא, לילדה המוזנחת, שהאחים פוגעים בה. הילדה ההיסטורית שלה מאוד פגועה, לא מוגנת, והיא צריכה להכיל אותה הכלה אימהית – לקנות לה בגדים, נעליים, לא

לעזוב אותה, לשמור עליה. ואז תפגוש אולי גם את התינוקת הפוטנציאלית שלה, – זו שכל עתידה לפניך.

בפגישות הבאות עסקה שרית הרבה ביחסייה עם אמה. אמרה שהגיעה לבית הוריה ושמה לב שתמונתה איננה על הקירות, כתמונות שאר הצאצאים, ושאלה את אמה למה זה. ואמה התפרצה ואמרה בכעס גדול, שכל עוד לא תינשא – לא תתלה את תמונתה... ובכלל, אמרה, היא רוצה להגיד לה משהו... וכעסה מאוד ובסוף לא אמרה דבר משמעותי, למרות שלשרית היה ברור, שהיא רוצה להגיד לה דברים המתייחסים ללסביות שלה. ושרית הרגישה רע מאוד. אמרה, שהיא כנראה עושה הכל כדי להישאר "הילדה הטובה" של אמא. באחרונה, אמרה, היא סובלת קשות מבעיות עיכול ובטנה מאוד נפוחה, כמו הריון קטן. כאילו היא רוצה להגיד לאמה - "אמא, תראי, אני בסדר, אני בהריון..."

אחרי זמן קצר טלפנה שרית לאמה ואמרה שיש לה משהו חשוב לספר לה על חייה, אותו תספר כשתגיע בסוף השבוע הביתה. האם נדרכה, וכל השבוע טלפנה לאחותה של שרית בניסיון לדלות ממנה פרטים. גם שרית היתה מתוחה מאוד לקראת המפגש ביניהן אבל, אמרה, פתאום קפצה עליה שמחה משונה. הזדקפה ואמרה לעצמה – שפעם אחת היא תפרפר, לא אני..

הפגישה והגילוי היו קשים. שרית סיפרה לאם על חייה עם מזי וכן גילתה לה שהפסיקה את הלימודים. האם צעקה, בכתה, אמרה שזו אשמת מזי, וכי היא תמצא דרכים לרפא את שרית. למרבה המזל, לא החרימה את שרית, רק את בת זוגתה. התחילה להתרוצץ בין רבנים וניסתה לסחוב איתה גם את שרית, שתקבל ברכה מרב ששמו הולך לפניו בזיווג זיווגים. את ההשתתפות ב"שכר הלימוד", בסך 1,500 ש"ח לחודש, הפסיקה.

התגובה של שרית בחודשים הבאים – דיכאון. אמרה שכולם אמרו לה שמהו שתנה כשתצא מהארון ותספר לאמה, אבל שום דבר לא השתנה. כרגע – לא מוצאת טעם בשום דבר: לא בחיים עם מזי, לא נמשכת לאף אחד; לא לגברים ולא לנשים, לא מסוגלת לקיים יחסי מין. היא עזבה את העבודה והתחילה לקבל דמי אבטלה. אמה מרוחקת ממנה, נמנעת מלענות לטלפונים שלה. הוויתור על העזרה הכספית מהאם קשה לה, אם כי נראה לה צעד נכון. סיפרה על מועקה גדולה שיש לה בעקבות היציאה מן הארון כלפי אמה. אמרה שלפעמים היא רוצה למות. בנסיעה ברכבת כתבה לאמה את "המכתב שלא נשלח", אותו פתחה במילים – "אמא, הפצצה שהטלתי לפתח ביתך התפוצצה בבטני ואני מלאת רסיסים..."

התקופה הזאת לא היתה קלה גם עבורי. מצד אחד ידעתי שלעתים אין ברירה אלא לשהות בדיכאון. הילמן אומר (1979, עמ' 68-23), שהדיכאון יכול להצביע על כניסה לעולם פנימי, על ירידה למעמקים. ויש חשיבות גדולה לשהות הזאת, המעניקה ממד נוסף לחיים. אבל, אומר הילמן, החברה המערבית אינה מאפשרת ליחידה לרדת לעומק הדיכאון ומתגייסת לסלקו במהירות – בעזרת תרופות. ואני התלבטתי – הרהורים על מוות מחייבים את המטפל במרפאה ציבורית להפנות את המטופל

לפסיכיאטר. אך להרגשתי שרית היתה בעיצומו של תהליך חשוב, ולא רציתי לקטוע אותו על-ידי תרופות. גם נראה היה לי שעל אף דבריה, איננה במצב אובדני. שיתפתי את שרית בהתלבטויותיי. היא סירבה ללכת לרופא. אמרתי שנראה לי שיש לה כלים להתמודד עם המצב, להקל על עצמה ובעיקר – לצמוח ממנו. והצבעתי על הכתיבה, כלי ששרית גילתה בעצמה והחלה להשתמש בו תכופות בתקופה זו. כתבה הרבה, "שוחחה" עם אמה ועם עצמה באמצעות שירים שכתבה, והביאה לטיפול. קטע מהם:

ילדה קטנה נעמדת בכניסה
רואה וכאילו לא מבינה
מסתכלת, שומעת אך ללא תזוזה
הגוף והנפש פתחו במלחמה.
הנפש זעקה וביקשה עזרה
אך הגוף עמד ללא תזוזה
בדרך ללא מוצא

הילדה המשיכה לעמוד בכניסה
מבינה ועדיין לא עושה
רואה את אחותה נאבקת ללא הצלחה
שומעת קול בכי מתחנן לעזרה

ילדה קטנה נכנעת פנימה,
מסתכלת, מתחננת ומבקשת גם לעצמה
הגוף מתנגד
הנפש מבולבלת
והנשמה נאנסת

הילדה כבר לא ילדה
אלא נערה מתבגרת
הגוף בוגד בה
הנפש כואבת לה
והנשמה נעלמת...

אני רוצה לצייר לי ענן
לשכב עליו כמו על ערסל ולנוח
לשכוח, למחוק את הקולות והמראות...

אמא, אני רוצה שתדעי ותשמעי,
אני רוצה שלא תשכחי
אני רוצה לספר לך על ילדותי ועל אחותי...
על כל הכאב העצום שגדל בתוכי

אמא, אני רוצה שנבקש סליחה
על שראינו ולא נתנו עזרה
אני רוצה שתגידי שאת מצטערת
ושתודי שלא תמיד רק את צודקת

אמא, רק תבקשי סליחה..

יונג אומר שקומפלקס האם אצל נערות ונשים לסביות מתבטא, בין היתר, בגעגועים לדמות אם רכה ומכילה, שלא התממשה בילדות (CW 17, p. 126). ואמנם, שרית מספרת וכותבת על געגועים לאמה לאורך כל הטיפול. אני מצדי ממשיכה לנסות לעזור לשרית לטפל בילדה הפגועה שלה וללמוד לשמש לעצמה אם לילדה הזאת.

בתקופה זו סיימה שרית את סדרת הטיפולים שהמרפאה הקציבה לה והחלטנו לעבור לפגישות בקליניקה שלי. תקופת דמי האבטלה הסתיימה ושרית מצאה עבודה זמנית בחברה להשכרת רכב. היחסים עם מזי עלו על שרטון; שרית התרחקה, ומזי שחשה שהאדמה רועדת מתחת לרגליה, נתקפה בקנאה על כל גילוי חיבה ששרית קיבלה מאשה או מגבר, ועשתה סצנות קשות. אך שרית החלה לצאת מתקופת הדיכאון; נרשמה למכון כושר, החלה לשמור על דיאטה, רזתה, החלה לשים לב יותר לצורתה החיצונית, התלבשה יותר יפה, התאפרה. ולמרבת הפלא, היחסים עם אמה השתפרו. זו המשיכה ללכת לרבנים ולבקש את עזרתם, אבל היתה יותר רכה אל שרית. וכשהאחרונה ביקשה ממנה עזרה כספית, נענתה לה.

לפגישה הראשונה בקליניקה הביאה את החלום הבא:

יש לי תינוקת! נולדה לי. אני לא זוכרת שעברתי לידה או הריון, אבל התינוקת שבידי היא שלי ונולדה לי. אני בבלבול אבל שמחה. התינוקת מאוד ברורה ונראית כמו שאני נראיתי בתמונה כשהגעתי הביתה מבית חולים בת 4 ימים. ניסיתי להיניק אותה ולא הצלחתי. ואז ביקשתי ממזי שתנסה למצוץ לי את השד כדי להוציא את הנוזל, לעזור לתינוקת. וכשזה קרה אמרתי לה שתפסיק, כי הנוזל הראשוני הוא מעין חיסון ראשוני לילדה וחשוב שתקבל אותו. התינוקת ינקה עד שיצא ממש חלב לבן והפסיקה. וכל הזמן היא ישנה או אכלה ולא בכתה אפילו פעם אחת. בהמשך היתה ערה עם עיניים פקוחות ונראתה כאילו מבינה ומקשיבה ואפילו היתה לי הרגשה שזאת אני. ואמא שלי היתה שם ואפילו הציעה לי לבוא אליה, כמו שעשתה לשתי אחיותיי כשנולדו להם ילדים.

שרית היתה מאוד נרגשת. אמרה שבמשך כל הבוקר שלמחרת ראתה את דמותה של התינוקת, עלו בה רגשות מאוד חזקים של אימהות ורצתה שתהיה לה תינוקת. שאלתי אותה אם היא רואה את עצמה מוכנה להרות ולהיות עכשיו לאם. אמרה שלא, היא לא מרגישה בשלה לכך; לא בשלב זה של חייה, כשאין לה עבודה שתפרנס אותה וגם הקשרים הזוגיים שלה מוטלים בספק. ובכלל, אמרה, לא ברור לה עדיין אם היא מוותרת על חיים עם גבר שיהיה אב לילדיה.

הסכמתי עם שרית שלא מדובר בתינוקת קונקרטי, כאן ועכשיו. אמרתי שנראה לי שזהו חלום של מימוש עצמה, מימוש הנשיות שלה, הרגש האימהי. היא רוצה ללכת לאמה, שזו תכיל אותה ותעניק לה מחומה, אבל החלום מצביע על כך שהיא

מסוגלת להיות אמא של עצמה. ובאשר למזי – אולי החלום מרמז על כך, שהקשר איתה הוא הכנה לאימהות – מזי סוללת את דרכה של שרית לאמהות.

החלום ריגש מאוד גם אותי. חשתי שכנראה העובדה ש"אימצתי" את שרית, לקחתי אותה אלי (לקליניקה), סייעה לה להגיע לחוויה מתקנת ואפשרה לה להיוולד לעצמה בתוך נפשה כתיקון לאמה שלא ידעה לחבק, להעניק חום ולשמור עליה. העברה לקליניקה הפרטית סייעה לשרית לעשות עלי טרנספרנס של אם חיובית. "האימוץ" שלה על ידי עזר לה לשחרר את הנשיות הפוטנציאלית שלה ולהכיל את התינוקת הפנימית.

באותה תקופה חלמה לעתים קרובות גם על יאיר. לרוב, חלומות מלאי אלימות. ואז חלמה את החלום הבא:

אני נמצאת בבית ההורים שלי. אני ומירי אחותי רבות עם יאיר – התנפלנו עליו כבעס ובצעקות. ואמא שלי כועסת ושואלת על מה המריבה. ואני קצת התאפקתי, אבל מהר מאוד התפרצתי ואמרתי לה: "הוא אנס אותי". בכיתי ואמרתי: "הוא אנס אותי בגיל 5,6,7,8-1, לא רק שנה אחת!". ולא הזכרתי את מירי. אמא שלי היתה המומה, אבל לא רבה עם יאיר. רק היתה בעצב ובהלם טוטאלי. כאילו באיזה מקום קטן חשדה בזה, והיתה לצדי כי זה היה ברור לה שזה נכון. והוא שתק במין הכנעה כזאת. ואז יותר מאוחר אני אומרת – אז עכשיו את מבינה את המצב?

אמרה שאין לה זיכרונות מאונס כזה. עוצמת התיעוב והכעס שלה על יאיר גברה, אבל על אמה סנגרה. אמרה, שלאמה היו קשיי הישרדות משלה, ולכן לא יכלה לשמור עליה די הצורך. אמרתי לשרית, שיתכן שהורידה מסך על האירוע הנורא, מחקה אותו, אך הלא מודע שלה זוכר אותו. ואולי עכשיו, כשהיא מסוגלת יותר לעמוד מול אמה, יש לה מספיק כוחות להתמודד גם עם ה-abuse. שרית אמרה, שבניגוד לסצנה בחלום, במציאות אין לה העוז ואינה מוצאת טעם לספר לאמה על יאיר. אך באופן מוזר, כאילו די היה בחשיפה שחשפה את עצמה בחלום בפני אמה. האם ממש מחזרת אחריה עכשיו, אמרה, לא מנדנדת בעניין מזי, מנסה לעזור לה ככל יכולתה, מחפשה את קרבתה, מבקשת שתבוא אליה.

הימים היו ימי החגים, ושרית שוב באה מאוד נרגשת. סיפרה שקרה לה דבר מופלא. היתה בערב ראש השנה אצלה הוריה. בסוף הערב התרווחה על הספה ונמנמה מול הטלוויזיה. פתאום ניגשה אליה אמה ואמרה – בואי, תשני איתי במיטה, והובילה אותה למיטתה (של האם) – לראשונה בחייה. שרית התכרבלה במיטה ונרדמה ובבוקר האם קמה בשקט, נכנסה למטבח והחלה לבשל. בערב נסעה שרית יחד עם מזי לרב מוטי - איש חכם, המקבל את השתיים כמות שהן, ואף ישנו בביתו באותו לילה. ואז, אמרה, קרה לי דבר מופלא שמעולם לא קרה לי כמותו:

חלמתי שאני ומזי במיטה, ואנחנו מתעוררות משינה. אני במחזור ומרגישה צורך ללכת למקלחת להתרחץ ולהתנקות. קמתי מהמיטה והנה ראיתי זקן שאינני מכירה במציאות – פנים טובות, חכמות, ואני יודעת שהוא הולך ללמד משהו, ואני נורא רוצה ללכת אחריו. פתאום אני רואה מרחוק שני ילדים קטנים בני 5-6, בן ובת. אני מסתכלת טוב טוב ואני פשוט רואה – אותי! ואני

שמחה ואומרת – הו, הנה אני! ואני כאילו מגשימה חלום, כאילו אני רואה את עצמי קטנה. וקראתי לה ברוך – שרית, בואי... והיא מסתכלת, וניגשתי אליה וחיבקתי אותה ושמחתי שמחה שבחיים לא היתה לי שמחה דומה.

מאז שקמתי מהחלום, אמרה, אני מאושרת ומרחפת. כאילו סגרתי מעגל, כאילו היה לי תיקון. איך אהבתי אותה, ואיך קראתי לה – שרית, שרית...

בנקודה זו חשתי, כאילו מתחיל תהליך של תיקון בנפשה של שרית. במהלך השנה האחרונה נוצרו תנאים שאפשרו לה לטפל בילדה ההיסטורית הפגועה שלה, להכיל אותה, להתקשר אליה, לנהל איתה דיאלוג ולסייע לה לעבור טרנספורמציה. יונג אומר (CW 9-I, 1951), שארכיטיפ הילד אינו מבטא בעיקר זיכרונות ילדות או חוויות אישיות, אלא משהו בסיסי יותר בנפש, שמקבל משמעות על רקע אירועי החיים הקונקרטיים.

אחד המאפיינים של ארכיטיפ הילד הוא ההופעה הניסית או העל-טבעית שלו – לידה בתולית, למשל. ואמנם, שרית בחלום שהובא לעיל נמצאת פתאום בהריון ויולדת תינוקת ללא יחסים עם גבר. בחלום זה ובחלומות אחרים שלה היא מזהה את הילדה כהיא-עצמה, והיא בעת ובעונה אחת גם התינוקת וגם האמא שלה. מוטיב הילד, אומר יונג, אינו רק שריד מן העבר, אלא הוא נוכח עכשיו, בהווה, ומהווה חלק של מערכת שתפקידה לתקן עיוותים וסטיות הנובעים מהחד-צדדיות של התודעה. מעבר לכך, ארכיטיפ הילד הוא ביטוי לפוטנציאל עתידי והופעתו מסמלת התפתחות שיכולה להתרחש בעתיד, גם אם ברגע הראשון נראה שמדובר במבט לאחור. לכן לא ייפלא שמושיעים ומשיחים רבים במיתולוגיה הם אלים-ילדים. וכך גם בחיי היחיד: הילד סולל את הדרך לתמורה עתידית באישיות. בתהליך האינדיבידואציה הוא מבשר את הופעת הדמות המחברת בין המודע ללא מודע ומבחינה זו הוא מחבר בין הניגודים, מתווך, מרפא המביא לשלמות. הילדה הקטנה שרצה אל שרית ומתחבקת איתה, מבשרת אפוא רגע כזה, של ריפוי ושאיפת הנפש לשלמות.

אך רגע כזה עדיין אינו מבשר ריפוי שלם. מטבעה של הנפש, שאף אם יש לה רגעים אחדים כאלה, הם בבחינת "רצוא ושוב"; המגע שנוצר מרטיט, מעיד על תהליך שמתפתח, אך אינו מבטיח קו ליניארי של התפתחות. יונג אומר שחלומות הילד מבטאים פוטנציאל עתידי, כלומר, משהו שעדיין לא התממש ולא בהכרח יתממש בעתיד הקרוב. הבחנתי אצל שרית בחלומות מטרימיים, שבישרו על התרחשויות עתידיות לפני שאלה התרחשו במציאות. גם חלום התיקון של שרית נראה כחלום מטרים, שעדיין לא התממש במלואו.

נטייתה הלסבית של שרית נראית לי מתאימה לדברים שאומר יונג בהקשר זה: אצל שרית יש קומפלקס-אם לא פתור וישנה חווית טראומטית מהילדות שגורמת לה להתגונן מפני יחסים עם גברים, באמצעות יחסים עם נשים. אבל האם פירוש הדבר שאפשר וצריך "לתקן" את הנטיות הלסביות שלה? האם התממשות הפרוגנוזה של חלום התיקון של הילדה הפנימית, יחד עם התחזקות הקשר עם הגבר החיובי במקום

החשש מהגבר האלים, יובילו אותה בהכרח ליחסים הטרנסקסואליים? זוהי שאלה ערכית הן לגבי שרית והן לגבי, אם כי מסיבות שונות. שרית מרגישה בלחצה של האם המצפה ממנה להתנתק מהקשרים הלסביים, ולהקים "משפחה תקינה". ואני שואלת את עצמי, אם היום, לאחר המהפכה הפמיניסטית, עדיין היעד שמציב יונג - ש"גבר צריך לחיות כגבר ואשה כאשה" – תקף בכל מקרה.

כאמור, שרית עזרה לי לגלות אצל עצמי נטייה ראשונית "להחזיר אותה למוטב", ממנה "ירדתי" בעקבות החלומות הראשונים שלמדו אותי לסמוך על הנחיית הלא מודע שלה. יחד עם זאת, השאלה העקרונית לגבי המעמד של יחסים הומוסקסואליים ולסביים בעולם של היום, מנקודת מבט יונגיאנית, נותרה בעינה והתחלתי לקרוא אודותיה בספרות הפוסט יונגיאנית.

הפוסט-יונגיאנים הרדיקאליים, כמו קלודט קולקרני (Kulkarni, 1997) ואנה שפרינגר (Springer 1998), מותחים ביקורת על מושג הקונטרסוקסואליות של יונג, שעל פיו "גברי" ו"נשי" הם ניגודים קוטביים המשלימים זה את זה, כאשר העולם הפנימי משלים את הזהות החיצונית. משמע, לכל גבר יש נשיות מופנמת - "אנימה", ובכל אישה יש גבריות מופנמת - "אנימוס". הפוסט-יונגיאנים הרדיקאליים מוצאים חסרונות מהותיים בכל המבנה הזה. הם אינם מקבלים את הקיטוב בין גברי לנשי, לא כעובדה פסיכולוגית ולא כאמת ארכיטיפית. הם טוענים שיש קשת שלמה של תכונות ביניים נפשיות, בין מה שיונג מכנה "גברי" ו"נשי", שכולה לגיטימית ושמחלקת בין גברים ביולוגיים ונשים ביולוגיות בצורה לא סדירה ולא בהכרח מוכתבת מראש. כמו כן הם טוענים, שיונג שבוי בדעות הקדומות, החברתיות והתרבותיות של דורו, וכי יש אצלו בלבול בין מושג המיניות הביולוגית לבין התפקיד המגדרי (gender-role), שהוא מוצר חברתי-תרבותי. יתר על כן, לדעתם, שני אלה גם יחד – הזהות הביולוגית והתפקיד המגדרי – אינם מכתבים בהכרח את ההעדפות המיניות החבויות לגבי בן-זוג, ובוודאי שלא את בחירת בן-הזוג בפועל. [2] קולקרני שוללת את הרעיון, שקוניונקציו חייב להיות אחדות של ניגודים מיניים – זכר ונקבה. בספרה היא מביאה שורת ראיונות עם נשים לסביות, שמהם עולה לדבריה טעם ברור של קוניונקציו בין בנות אותו מין. המרואיינות מעידות, שביחסיהן עם נשים אחרות יש ממד רוחני ומסתורי, שמעולם לא חוו אותו עם גברים. גם המיניות היא שונה, משום שהיא מחוברת לנפשי ולרוחני ולא רק לגופני, דווקא משום שמדובר בדומה היודע את הדומה.

לכאורה, הגענו שרית ואני לשלב שבו הדברים וכיוון הטיפול נראו ברורים יותר - שרית היתה בתהליך של תיקון. העבודה ששרית עשתה על נפשה, השפיעה גם על האם ונראה היה שהפיקה ממנה משהו חדש.

גם ממני הפיקה שרית משהו חדש. יותר ויותר השלמתי עם אורח חייה כלסבית, והתחלתי ללוות את הזוגיות שלה עם מזי ולעבוד איתה על חלקה בזוגיות – על השתלטנות שלה, על הקושי בראיית האחר ובקבלתו ככזה, על הצורך בהתפתחות נפרדת של כל אחד מבני הזוג כאחד התנאים לזוגיות טובה. אך דומה כאילו ניסיתי לבנות בועה קטנה ולהתייחס אל הזוגיות של השתיים כאל מערכות רבות של זוגיות הטרנסקסואלית שאני מכירה; התעלמתי, כפי שקולקרני אומרת, מההקשר הפוליטי-חברתי ומהלחצים שהסביבה מפעילה על יחידים כמו שרית ומזי.

בפגישות הבאות, מאז "חלום התיקון", היתה שרית יותר נינוחה. בינה לבין מזי, אמרה, נהדר! פתאום היא ממש אוהבת אותה. מעולם, אמרה, לא חשה כל כך אוהבת ונאהבת. ומזי מצדה אמרה לה, שזו הפעם הראשונה שיש לה יחסים זוגיים כאלה ואהבה כזאת. והנה, יום אחד הגיעה אלי שרית וסיפרה סיפור מוזר: ההורים של מזי לוחצים עליה "להתחתן" – לערוך מסיבת חתונה עם "חתן" שיסכים לכך, ולו רק למראית עין – כדי שכל השכנים והקרובים יראו. ואז, אם תהיה בהריון, יוכלו להגיד שזה מבעלה, ממנו נפרדה בינתיים; וכך לא יחשפו ברבים את דבר הלסביות שלה..

מזי מבוגרת משרית, חצתה כבר את גיל ה-30, וזה שנים אחדות היא משתעשעת ברצון להביא ילד לעולם. שרית תולה את כמיהתה של מזי לילד ואת הקשר המיוחד שיש לה עם הוריה, בסיפור חייה של מזי: כשנולדה מזי נמסרה על-ידי אמה לרשויות הרווחה וגדלה בבית יתומים. ושם, בגיל חצי שנה, מצא אותה זוג מבוגרים ואימץ אותה. "הייתי ילדה עזובה", אומרת מזי, "לא היה לי איש בעולם ובלעדי הורי אלה, אני לא יודעת איזה גורל היה לי". וכשהגיעה לגיל 18, ביקשה לדעת את מוצאה וסיפרו לה על אמה – אבל עד שהגיעה אליה, מתה זו ממחלת נדירה. מיהו האב – נשאר בגדר תעלומה. זו הסיבה, אומרת שרית, שכמיהתה לילד משולבת אצל מזי בצורך להשביע את רצון הוריה המאמצים, ובעיקר את רצון אמה המאמצת, אליה היא מאוד קשורה. לשרית הערכה רבה להוריה של מזי, שמקבלים אותה כמו שהיא, והערכה למזי – שעושה הכל למען מצוות כיבוד אב ואם. הכל גלוי בפניהם, אומרת שרית, ואת החתונה המוזרה, שאין בה אלא העמדת פנים, עושה מזי לבקשת אמה. וכבר בחרה "חתן" – עו"ד הומו מירושלים, שמסכים "להצגה", ונבחר אולם מתאים, ונקבע תאריך לחתונה. "תהיה רק מסיבה עם הקרואים של ההורים של מזי – 70 איש בסך הכל... את העדר קרובי החתן כבר יתרכו בצורה כלשהי..".

בשבועות הבאים היתה שרית נתונה למצבי רוח קשים, והגיעה קודרת לפגישות. צל "החתונה" העיב עליה מאוד. לא היתה כל סיבה רציונאלית לקנאה – מזי אף לא חלמה לבגוד בה (בוודאי לא עם גבר), אך כל העיסוק סביב האירוע גרם לשרית למועקה גדולה ולחרדה. מזי ניסתה לעזור. בהתחלה צירפה את שרית לכל מהלך שעשתה בהקשר ל"חתונה", אך כשראתה ששרית מאוד לחוצה, הלכה לבדה לענייניה וניסתה לא לנקר את עיניה של שרית בבחירה השמלה, חברת ההסעדה וכל השאר. ניסינו להבין למה כל כך קשה לשרית. האם מאחורי החרדה חבוי הרצון המודחק שלה להיות בעצמה כלה "כמו כולן"? האם זו בכל זאת קנאה? ונעצרנו בילדה הנטושה, שכל האירועים בילדותה – אפילו הרעים שבהם, כמו אלה שקרו למירי אחותה עם יאיר, קרו לאחרים ולא לה. ואמרה שלמרות שהיתה הילדה האהובה שתלו בה את כל התקוות, הרגישה נטושה.

אמרתי לשרית, שיתכן מאוד שגם עצם קיום טקס "החתונה", מעורר אצלה חרדה. לטקס עצמו יש כוח משלו, שהוא מעבר למה שהוא מסמל. יש בטקס כוח מאגני של שינוי מציאות, כמו בטקסי מעבר, ובטקסים שעורכים שמאנים. יתכן שהיא חרדה שהמציאות אחרי הטקס לא תהיה דומה לזו שהיתה לפניו. יונג אומר ב- The Significance of the Unconscious in Individual Education (CW 17, 1954, p. 159) בקשר לטקס התבגרות: "בהגיעו לגיל ההתבגרות מוליכים את הנער לבית הגברים... ושם מרחיקים אותו באופן שיטתי ממשפחת המוצא שלו. במקביל, מביאים אותו בסוד המסתורין הדתיים. בדרך זאת מכניסים אותו לא רק למערכת חדשה של קשרים אישיים, אלא גם לעולם חדש, שבו אישיותו משתנה ומתחדשת, כאילו נולד מחדש".

לטקס ההתבגרות בחברות מסורתיות יש אפוא כוח טרנספורמטיבי הגורם לשינוי האישיות. בחברה המערבית, אומר יונג, איבד הטקס הזה את כוחו, אבל בכל זאת נשארו סממנים של טקסי התבגרות בטקסי קבלה של סטודנטים ל"אחוות" במדינות שונות. אמרתי לשרית, שלטקס הנישואין נותר, כנראה, כוח דומה.

ככל ש"החתונה" התקרבה, הלך המצב והחמיר בין השתיים. ושרית סיפרה שעכשיו דווקא מזי היא זו שאיבדה את שיווי המשקל שלה: לא מדברת איתה, ישנה אליה עם הגב, מדוכאה. שרית הציעה לה ללכת לקברי צדיקים – דבר שעוזר בדרך כלל למזי, או לחילופין למורה למדיטציה, אליה מזי נוהגת ללכת ושרית מצטרפת אליה – ומזי לא הסכימה. שאלה את שרית שמא היא יכולה לבוא אלי – ושרית אמרה שאין טעם לבוא לאדם שמזי לא מכירה; לא הסכימה להתחלק בי..

יום לפני האירוע הגיעה לפגישה מתוחה מאוד. כל השבוע סבלה מעצירות – נקודת תורפה שלה בעתות לחץ ומצוקה. הביאה תמונה שלה ושל מזי, שצולמה לפני הטקס. בתמונה - שרית יפה מאוד, בשמלה שחורה קטנה, נשענת על מזי – שבמעט יותר גבוהה ממנה, רזה, לבושה בחולצה אדומה סקסית להחריד וחצאית עור; יפהייה של ממש! נראית בטוחה בעצמה, ואילו שרית, כאמור, נשענת עליה, נראית יותר תלויה.. בסוף הפגישה אמרה שרית, שחל שינוי במזי בעקבות החתונה הקרובה. מקפידה יותר על לבוש נשי, ביקשה משרית שתאפר אותה – דבר שמעולם לא עשתה; גברים "מתחילים" איתה והיא מתחילה לשים לב לגברים. אמנם, רק הומואים, אבל זה חדש.. סיפרה על הפלה כואבת שעברה מזי בגיל 25 – ומאז, לא יכלה לסבול חדירה ביחסי מין.

יום אחרי "החתונה" טלפנתי אל שרית. בקול צרוד אמרה שהיא "בסדר גמור"; קולה הסגיר משהו אחר. הצרידות הזאת תלווה אותה במשך כל השנה שתבוא ושרית, שתנסה לטפל בזה בדרכים שונות, תגיד לי – את זוכרת מתי הצטרדתי לראשונה? ביום החתונה...

בפגישה סיפרה על ליל החתונה. היה אירוע יפה, אמרה. כל המוזמנים באו. נאמר להם שהחופה היתה באותו בוקר, וכי הוריו של החתן חרדיים ואינם מעוניינים בחתונה "מעורבת" – בה נשים וגברים נמצאים זה לצד זה. מזי וחתנה "עשו כניסה" – זוג יפהפה, היא בשמלה לבנה מקסימה (ששאלה מאחת מחברותיה), הוא בחליפה נאה, נראים שמחים ומאושרים. ושרית התקרבה אליהם ולחצה את ידה של מזי ואיחלה לה מזל טוב... זה היה קטע מוזר, אמרה, וגם קשה. אבל עיקר הקושי היה – אמה של מזי; במהלך כל הערב נעצה מבטים קשים בשרית, ואם מבט היה יכול להרוג, אמרה שרית, היתה הורגת אותי במבט... ובאיזשהו שלב העבירה סכין דמיוני על צווארה-שלה; כאילו אמרה – בגללך הכל, אחרת היתה זו חתונת-אמת... וגם עכשיו, ימים אחדים אחרי, ה"חתונה" גולשת לחיי היומיום: מזי מסתירה את הקטנוע שלה ליד ביתם המשותף, לבל יראו השכנים, מבקשת משרית לא להגביה את קולה – "כי אני אישה נשואה עכשיו". ושרית לא מגיעה עוד לבית הוריה של מזי; לא מוכנה להביט בפני אמה.

חלום שחלמה בלילה שאחרי האירוע:

אני נערה, בערך בגיל 16-17. נראית טוב - רזה יותר, תלתלים ארוכים מאוד, ואני בבית ההורים. כל אחד מבני משפחתי אומר לי מה לעשות, הרגשה של

חוסר שליטה בחיים שלי וניסיון שלי להתמרד בכולם. בלטו בתמונה שלושת האחים ואמא שלי. אני כועסת ופתאום חיים, האח הגדול, נותן לי סטירה חזקה ועצבנית, ואני ממשיכה לצעוק ולא להסכים; ואז אלי נותן לי עוד מכה – סטירה יותר עדינה. ויאיר רק הסתכל. ואמא היתה "הגב" שלהם. והתחלתי לבכות ולצעוק ואמרתי באסרטיביות שלא משתמעת לשתי פנים, שמעכשיו אף אחד לא יגיד לי מה לעשות; ובכיתי ללא הפסקה..

בבוקר כשקמתי, אמרה שרית, מזי אמרה לי שבכיתי במשך כל החלום, התייפחתי בשינה – דבר שלא קרה לי אף פעם. אני מרגישה רע מאוד, מתכווצת כולי – סוגרת את לבי, את איבר המין שלי... לא יכולה לשכב עם מזי עכשיו...

והוסיפה ואמרה על החלום: מגיל 16-17 עשיתי מה שרציתי, אף אחד מהאחים שלי לא התערב בחיי. לאחיות שלי הציקו, אבל אני הייתי הילדה הטובה וכולם סמכו עלי. חיים – בחור מאוד חיובי; נשוי באושר 16 שנים, הוא ואשתו התגברו על קשיים שצצו ביניהם ושמחים יחד; הוא מאוד אוהב את אשתו; מעולם לא חלמתי עליו קודם; במציאות מעולם לא סטר לי. הוא הראשון שידע עלי ועל מזי וקיבל אותי כמו שאני; הוא יותר רגיש ממה שחשבתי. הוא הדמות הכי גברית בחלום; גם אלי דמות חיובית ונשוי טוב – וגם הוא מכה אותי בחלום. ודווקא יאיר לא נוגע בי...

אמרה שהעניין המרכזי בחלום הוא הדמות הגברית. דיברנו על כך שהחלום הופך את היוצרות: דווקא חיים, הגבר "הנאור" ביותר והשלם ביותר מבחינתה, הוא זה שסוטר לה. שני צדי הקונפליקט הופיעו בחלום הזה, ושניהם שלה: חיים מסמל כאן את ההטרסקסואליות הטובה – וזה מה שנותן לה סטירה בפרצוף. "החתונה" של מזי, על כל סממניה, ועל אף שהיתה שקרית ומבוזימת, העלתה אצלה מחדש את הכיסופים ל"חיים נורמאליים" ולחתונה הטרסקסואלית, ועל כך היא מקבלת סטירה, כי היא לא שם; יש אצלה בוודאי גינוי עצמי גדול מאוד על מקומה בעולם, אך מאידך – מאבק קשה על מקומה, מאבק נגד הקולקטיביות - "אף אחד לא יגיד לי מה לעשות".

"ירח הדבש" בין שרית לבין אמה לא נמשך לאורך ימים. לזמן מה היה נדמה, שהאם מתחילה לקבל את שרית במקום שהיא נמצאת, ומעכלת – אמנם לאט לאט – את היציאה-מהארון שלה. אבל, ככל שחלפו הימים התברר, שאין זה כך. אכן היו רגעים כאלה, אך האם התעשתה והמשיכה להילחם בלסביות של שרית ולעשות הכל כדי לשנות את רוע הגזירה. ואילו שרית, עדיין קשורה לאמה בעבותות של ילדה דחוויה, רוצה אף היא לשנות את המציאות ולגרום לאם לגלות לה אהבה. והרצון הזה, הגעגוע שאינו יודע שובעה, בא לידי ביטוי באופנים שונים. באותו זמן עשתה שרית שינוי מדהים בהופעתה החיצונית: הסתפרה מעט, החליקה את תלתליה בעזרת פן, צבעה את שערה השחור לחום והוסיפה גוונים. נראתה שונה – מאוד נשית, מאוד יפה... וסיפרה חלום:

אני חוזרת ללמוד מחדש בתיכון. אני מאוד מאושרת שם, מרגישה בוגרת יותר ומנוסה יותר. אני פוגשת את דינה, המחנכת שהיתה לי ביסודי ואני מאוד מתרגשת. ואכן המפגש מאוד מרגש, עם חיבוקים ונשיקות, שיחות ארוכות

והרבה אהבה. וזה הדדי! וזה קצת מבלבל אותי - מה קורה בינינו? דינה בגיל של אמא שלי ואני צעירה, בערך בת 25... ומתפתח בינינו מעין רומן אהבים. ואז אני הולכת עם דינה ומירי ורינה אחותי הגדולה לבית של דודה שלי. כבר לפנות בוקר וכולם עייפים. אצל דודתי מפוזרים בחדרים אורחים רבים - אמא שלי, גיסתי ועוד, ואני לא מוצאת חדר פנוי לי ולדינה כדי להיות לבד. בסוף דינה ואני נכנסות למיטה זוגית עם מירי, עם רינה וגיסתי ומוצאות לנו נישא להתחבק ולהתנשק. דינה מדגישה, שאין רומן בינינו אלא רק אהבה שנממש בנשיקות ובחיבוקים, לא יהיה מעבר לזה. וזה קצת מעציב אותי. כל כך אהבתי אותה וחשקתי בה, והיא החזירה לי המון אהבה..

--

בשלב זה של הטיפול היה כבר ברור, ששרית מסוגלת להבין בעצמה חלק גדול מהמסרים המועברים אליה בחלומות. היא אמרה:

"קמתי בבוקר ואמרתי - דינה... ורציתי להתקשר אליה, אבל אמרתי - זה רק סימבול... דינה היתה המחנכת שלי בכיתות ו', ז', ו-ח'. והיא תלתה בי הרבה תקוות ושמחה בי, אבל כשאכזבתי אותה - ממש השתוללה. בחלום חזרתי לכיתות יא' יב', שבהם כבר חיפפתי בלימודים. אין לי ספק שאני חושבת על דינה כמו על אמא שלי; בילדות שלי היתה מאוד דומה לאמי - אהבה ושנאה אותי בלי איפוק. בתקופה האחרונה אני מרגישה קטע פנימי של להתקרב אל אמא שלי. בקטע הלסבי והיציאה מהארון אני אומרת לה רק - אני לא אוהבת גברים.. לא שאני אוהבת נשים. טוב לי כך; ביום ששי האחרון החלטתי לעשות שינוי - להסתפר, לעשות צבע, פן. ופתאום היתה לי מועקה נוראית. קלטתי שאני כל כך זועקת לדבר עם אמא שלי. בילדותי, עד גיל 16, כל השנים סיפרה אותי קצר מאוד, משום שהשיער שלי היה מתנפח וזה עיצבן אותה. היא גידלה אותי כמין בן קטן. כשהייתה בהריון הכינה לי שם של ילד - "יששכר" וכשנולדתי בת, קראה לי ששי... והייתי בן קטן - לא עשתה לי קוקיות, לא שמלות, לא חצאיות. כשהייתי בכיתה ז' משהו התחיל להשתנות אצלי בעניין הנשיות. אבל רק ב-ט' הפסקתי להסתפר. ואמא נורא אהבה את זה ואמרה לי - תעשי פן, את נורא נשית ככה... בתספורת הזאת שלי עכשיו כאילו רציתי להגיד - אני אעשה מה שאני רוצה, אבל יצא - כמו שאמא אוהבת...; כולם אומרים לי שאני מאוד דומה לאמא שלי עכשיו. כשהיא שמעה מרינה אחותי שהסתפרתי, התעצבנה ואמרה לרינה, שכבר אין לה סבלנות אלי ושלא אבוא אליה... ואז טלפנתי אל אמא ואמרתי - מה קרה לך? זה בדיוק כמו שאת רוצה..."

שאלתי את שרית איך היא מבינה את פרץ הגעגועים לאמה עכשיו ואת הצורך הזה שלה לשוב ולהתקרב אליה, ואמרה: "אולי בגלל 'החתונה'. כל הקטע הזה היה קשה.. תקופה מסוימת, עד לאירוע, אמא של מזי היתה לי קצת תחליף אם, ועכשיו אין לי גם אותה; כל כך פגעה בי בטקס והיתה כל כך עוינת, והתגובה שלי היתה - לרוץ לאמא שלי. לפעמים, כשאמא שלי מדברת וחוזרת ומדברת על בחורים ועל חתונה אני מרפה ואומרת - מה שבידי אלוהים, בידי אלוהים; ואם צריך להשתנות - ישתנה..."

שרית עברה מיד מדמותה של דינה ומהאהבה שהיא רוחשת לה, לגעגועיה אל אמא. לא היתה זו הפעם הראשונה במהלך הטיפול שדינה הופיעה בחלומותיה של שרית. בחלום אחר על דינה, המחנכת שלה מבית-הספר היסודי, טיילו השתיים על חוף

הים ושרית אמרה למורתה: "הייתי חוזרת גם לבית הספר היסודי, יש הרבה דברים שאני צריכה להשלים וללמוד מהתשתית; וחשבתי בלבי אולי היא תציע ללמד אותי או לתת לי חומר לימודי הביתה. אבל היא אמרה שאני לא צריכה... והתעצבתי".

שאלתי את עצמי, אם דינה אינה מגלמת גם טרנספרנס של שרית כלפי, כדמות "מחנכת" מצד אחד, המנסה לעזור לה "לסגור פערים" שנפערו בילדותה בתחומים רבים, וכדמות אם מצד שני, שמכילה אותה ואליה היא נמשכת גם ארוטית. ובמה אני מאכזבת אותה, תהיתי; איזה "חומר לימודי" אני לא מסכימה לתת לה? לדאבוני, לא שמרתי על המחשבות האלה רק לעצמי, ושיתפתי בהן גם את שרית... תגובתה היתה מסתייגת וקריחה. עצב גדול ירד גם עלי. זו היתה טעות טיפולית, אמרתי לעצמי. לא נכון כך להגיב על טרנספרנס שמתרחש בחדר.

יונג, בשונה מפרויד, רואה את הטרנספרנס/קאונטרטרנספרנס כחלק מהמכלול של יחסי מטפל-מטופל. במוקד הגישה היונגיאנית עומד תהליך טרנספורמציה שאמור להיות המהלך המרכזי של הטיפול. הטרנספורמציה איננה נובעת מיישום של שיטה כזו או אחרת על-ידי המטפל לגבי המטופל, אלא מהמפגש החד פעמי בין שתי אישיותות, שבחלקן הגדול הן לא מודעות, ומהאינטראקציה שביניהן. מנקודת מבט זו, הטרנספורמציה חלה בעת ובעונה אחת גם על המטפל וגם על המטופל. כל אחד מהם משתנה בהשפעת האחר.

יונג תובע מהמטפל ליישם לגבי עצמו את הדרישות שהוא מציג בפני המטופל. אם הוא רוצה שהמטופל יעשה מודע לתהליכים ולכוחות הלא-מודעים שפועלים בו, על המטפל לנקוט גם כן עמדה כזו לגבי התהליכים הלא מודעים של עצמו. במלים אחרות – המטפל צריך לשתף פעולה עם המטופל בהתמודדות מתוך עמדה של שוויון, ולא לחשוב שהוא עצמו כבר עבר את ההתנסויות הללו ולכן הוא פטור מהתמודדות.

יונג מוסיף ואומר, שלמטפל אין כמעט השפעה על היווצרות הטרנספרנס מצד המטופל כלפיו, ולמעשה גם לא על הכיוון ההפוך – על הקאונטרטרנספרנס. הוא גם אינו צריך להשתדל להיות מחוץ לתהליך הזה ולהדוף אותו, משום שבכך הוא עלול לגרום נזק חמור לטיפול. להיפך, יונג תובע מהמטפל להיות מעורב עם המטופל, לקחת על עצמו את הבעיות של המטופל ולהשתתף איתו בהתמודדות איתן, כי זו האפשרות היחידה להיווצרות טרנספורמציה, שגם המטפל וגם המטופל שותפים לה. יונג מביא בהקשר זה את הדימוי האלכימי של "הרכבה" בין שני חומרים. כל זמן ששני חומרים מתקיימים באופן נפרד זה מזה, לא יכול לחול בהם שינוי. אבל כאשר הם נכנסים לתהליך משותף, יכול להיווצר מהם חומר שלישי, חדש, שונה משני החומרים שנכנסו לתהליך.

הטרנספרנס, לפי יונג, הוא תמיד תהליך מסובך וקשה לפיענוח.

גילוי עריות עבור יונג, כמו עבור פרויד, מהווה בנוסף לכך גורם הצובע בצבע מיוחד את הטרנספרנס/קאונטרטרנספרנס שבין המטפל והמטופל, בגלל אופיו המיוחד ועל רקע הדימויים, הרגשות והזיכרונות הקונפליקטואליים המתלווים אליו, בין שהתרחש בפועל (אפשרות נדירה יחסית, לדעת יונג) ובין שלא. הסיבה לכך, אומר יונג, היא שגילוי עריות הוא סמל מעורר דחיה של ארכיטיפ מרכזי ומשמעותי ביותר – החיבור אל ה-self, אל ההוויה העצמית של המטופל, בלשונו של יונג. הסמל מעורר

דחייה בגלל הטאבו הקיים בכל החברות והתרבויות על גילוי עריות בתוך המשפחה. אבל, אומר יונג, אלמלא עמד צורך נפשי עמוק בבסיס התופעה של גילוי עריות, לא היה צורך בטאבו הזה. אם הארכיטיפ של החיבור אל ה-self עומד ביסוד הפנטזיות של גילוי עריות בעולם הילדות (בין הורה לילד או בין אח לאחות), הרי בהקשר הטיפולי הוא עובר אל המטפלות, יחד עם המטענים הרגשיים השלילים, הרגישויות והבושה הכרוכים בנושא.

בחלום של שרית על פי האינטרפרטציה שלה-עצמה, דמותה של דינה היא דמות אם ומוטיב גילוי העריות שבו, מתייחס אפוא לאם. מכיוון שבילדותה של שרית אין התנסות של גילוי עריות עם האם אלא עם אח, אני נוטה להבין את המוטיב הזה כארכיטיפי, כסמל, ולא במובן הפוסט טראומתי – לחיות מחדש חוויה טראומתית מהילדות. יתר על כן, החוויה של גילוי העריות בחלום איננה שלילית לגבי שרית. שרית מתמלאת אהבה וגעגועים והיא מצטערת, ואפילו נעלבת, כשדינה מגבילה את הקשר ואומרת "רק חיבוקים ונישוקים". במקרה של שרית, יש לפירוש שנותן יונג לגילוי עריות – כחיבור אל ההווה העצמית – חיזוק מיוחד, משום שמדובר ביחסים בתוך אותו המגדר, בין שתי נשים. ואכן, זהו אחד ההדגשים החשובים בספרות ההומו/לסבית הפוסט-יונגיאנית, הטוענת שקשר בין בני אותו המין מבטא קשר אל ה-self לא פחות, ואולי יותר, מאשר יחסים הטרוסקסואליים.

היתה אפוא סיבה טובה להרגשה הרעה שחשתי מיד אחרי שניסיתי לברר עם שרית, אם דינה והיחסים איתה, כפי שהופיעו בחלום, אינם קשורים גם בי. לא פלא אפוא ששרית נרתעה מהערתי. אך גם אצלי, מסתבר, הנושא טעון מאוד, ויתכן גם שעצם הפירוש שנתתי לחלום הטיל על שרית את האחריות לטרנספרנס, שהופיע כאן כצבוע בגילוי עריות, ושחרר אותי ממנו. האם בכך החמצתי את הטיפול? לפחות לזמן מסוים: בשבוע שלאחר החלום צלצלה וביקשה לדחות את הפגישה - היא הולכת להומואופטית לטיפול בצרידות שלה, אמרה, שיכולה לקבל אותה בדיוק ביום ובשעה שקבענו לטיפול אצלי... שטחה בפני אותה הומואופטית את סיפור חייה ויחד הגיעו למסקנה שהצרידות מקורה ב"דברים שהיא מסתירה". מהצרידות לא נפטרה.. במקביל התחילה שרית ללכת בתדירות גבוהה יותר ל"מורה רוחנית" שלה ושל מזי, ולמדה שם הילינג ומדיטציות. חשתי אי נוחות גדולה, אבל לא נלחמתי חזיתית במטפלים השונים ששרית אמצה לעצמה באותה תקופה. לימים, ויתרה עליהם ושמרה על הטיפול איתי.

הייתי עדה לעליות ולמורדות רבות ביחסים בין שרית ומזי ולריבים קשים ביניהן, בדומה למצבים דומים בין זוגות הטרוסקסואליים: לעתים האהבה אכן פרחת ביניהן ושרית נראתה מאושרת, ולעתים נוצר נתק, היו התפרצויות כעס והאשמות הדדיות.

ביקשתי משרית שתתאר בפירוט ריבים שלהן. וציירה תמונה של זוג, שאחת מקבלת על עצמה את תפקיד הילדה-של-אמא, והשניה את תפקיד האם או האשה, המתהלכת נרגנת בבית, כועסת ומשתלטת על הפרטנרית שלה: מזי מעצבנת את שרית באי הסדר הנוראי שלה – הכל זרוק על הריצפה; הכיור מלא כלים ומחכה רק לשרית שתשטוף אותם; בבקרים מזי מתקשה להתעורר, ושרית "לטובתה של מזי" מנסה בכעס ובגערות להאיץ בה לקום. ומזי מתעוררת לתוך יום של צעקות ואומרת ששרית לא מקבלת אותה כמו שהיא. "אני אוהבת אותך אהבה בלי תנאים", היא אומרת לשרית, "אבל את במקום אחר". ואכן שרית מגלה קוצר-רוח, אומרת שהיא לא נמשכת אל מזי,

חולמת שמזי מפריעה לה ביחסים עם גברים ושהיא תוקפת אותה בסצנות קנאה... ושרית, תוך כדי שינה, מסובבת את גבה אל מזי ומתעוררת בהרגשה קשה. ומזי, שחשה כמובן בהתרחקות של שרית, מנסה בייאוש להוציא ממנה מילות חיבה ואהבה, נעלבת ואומרת – "יופי לך, יש לך את אהבתי בלי תנאי ולעולמים, ואת יכולה לפגוע...". ואז, בדינאמיקה אופיינית למצבים כאלה בין זוגות, מזי מתקוממת ומתמרדת ומאיימת בניתוק, ושרית נבהלת מאוד וחשה עד כמה היא תלויה באהבה-ללא-תנאי זו של מזי. אהבה, שמעולם לא היתה לה בשום מסגרת אחרת בחייה – לא בבית אמה ולא ביחסים עם גברים.

ניסיתי לעבוד עם שרית על הזוגיות. על כך שאי אפשר לחנך ולעצב את בן זוגך בדמותך; או שאתה מקבל אותו והוא אותך – על השוני שביניכם, או שאי אפשר לעשות את זה – כשהשניים מקוטבים מדי; עבדנו על ניסיון לראות את האחרת. לפגישה הבאה הגיעה יותר מפויסת. סיפרה, תוך הסתכלות מהצד, איך היתה "צודקת" עוד ימים ארוכים ו"תפוסה", ורק בשבת הצליחה "לרדת", כשמזי מצליחה לעשות את זה ביתר קלות. וזו אמרה לה, ששרית לעולם לא מוכנה לקחת על עצמה אחריות על חלקה בריב, בעוד שהיא עצמה עושה את זה בקלות יחסית. וזה נכון, אמרה לי שרית. וראתה גם את השתלטנות שלה ואת הניסיון שלה "ליישר" את מזי לפי הקו שלה – למידות הסדר שלה, לדיוקנות שלה, לכושר ההתארגנות והארגון שלה. ופתאום אמרה ברוך, שהדברים האלה, שמפריעים לה כל כך בהתנהגויות של מזי, קשורים אצל מזי "לילד שננטש" (בפירוש כך, ולא "הילדה"), ושאוּמץ רק בגיל חצי שנה..

עכשיו, כשחייה עם מזי נראו כמתייצבים, ושרית הרשתה לעצמה לאהוב ולקבל את אהבתה של חברתה ונראתה מאושרת, שאלתי אותה אם באורח חייה הנוכחי, אין משום בחירה בכיוון הלסביות. ושרית אמרה לי בזעם – "מה זה קשור? האם זה שטוב לי עכשיו עם מזי פירושו שהחלטתי לכיוון הלסביות?"

לאורך כל הטיפול חוזרת שרית ומתלוננת על הרגשת "בלבול". ותחושת הבלבול שהיא מרבה לדבר עליה, מופיעה כל פעם כשנדמה שהיא נעשית יותר ברורה לעצמה.

באחת הפגישות הבאות הביאה חלום:

אני רואה את מנחם במסיבה של העבודה, ואני מרגישה שהוא מסתכל עלי אחרת; כאילו אומר – היא מעניינת הבחורה הזאת. ואני מתחילה בגלל זה לבחון אותו מחדש. והוא הקפיץ אותי לבית ההורים שלי ואמרתי לו – בוא תיכנס איתי; היה לי צורך להראות אותו להורים. אמא היתה עסוקה בבישולים וכל האחרים בענייניהם. ואמרתי – אמא, בואי תכירי, זה מנחם, אחראי משמרת שלי.. וראיתי איך מנחם מרגיש כאילו נתתי לו לגיטימציה להיכנס לחיים שלי. ומירי אחותי הסתכלה כאילו בבלתי אותה – מה, היא מביאה בחור הביתה, כאילו הבאתי את הגבר שלי. וכשיצאנו החוצה היתה בינינו קירבה, כאילו הסתכל עלי בעיניים אחרות ולא היה לי ברור – לתת לו נשיקה או לא? והוא קירב את הראש שלו ונתנו נשיקה בשפתיים, נוגעים לא נוגעים. ופתאום נבהלתי – מה, עכשיו זה אכן אישור? וכל זה קורה כשיש לי את מזי...

היתה עצובה – שוב היא מבולבלת; כבר חשבה שהיא יותר בצד הלסבי, והנה החלום

הזה... נכון, הגבר נתפס כבר פחות מאיים, אבל היא עוד עם מזי, אז הבלבול קיים...
"מה אלוהים רוצה ממני", אמרה, "אני זקוקה לחופש. נמאס לי להיות בבלבול".

אנדרו סמואלס (Samuels, 1995) אומר על הבלבול לגבי הזהות המינית, שוודאות לגבי הזהות המינית אינה מתאימה לשלהי המאה ה-20, המתאפיינים בבלבול בזהויות המגדריות וביחסים שבין המינים. טענתו המרכזית היא, שבלבול מגדרי אינו יכול להתקיים בנפש שאין בה, בשכבה סמויה כלשהי, ודאות לגבי הזהות המגדרית. במילים אחרות – כשם שלמדנו בעבר, שמאחורי ודאות מגדרית מסתתרת מבוכה לא מודעת, כך עלינו לקבל, שמאחורי מבוכה מגדרית מסתתרת ודאות לא מודעת.

המסקנה של סמואלס היא רדיקאלית: בלבול מגדרי, כמו ודאות מגדרית, הם מוצרים מלאכותיים, המיובאים מבחוץ, מהסביבה התרבותית-חברתית. הם אינם מעידים על ליקוי נפשי או על פצע של היחיד. בקונטקסט התרבותי הנוכחי, אומר סמואלס, בלבול מגדרי הוא תופעה צפויה ותקינה, שיכולה להועיל לתהליך השינוי הפוליטי-חברתי, הרבה יותר מהניסיונות להבחין הבחנות דקדקניות בין זהות מגדרית, זהות מינית וכדומה.

החלום האחרון של שרית והדברים של סמואלס גרמו לי לבחון פעם נוספת את הכיוון הטיפולי שלי עם שרית. עכשיו ראיתי, שלא רק שאין מקום להחזיר אותה "לדרך הישר" של יחסים הטרנסקסואליים, אלא שגם הניסיון לעזור לה לבנות מסגרת יציבה ותקינה של יחסים לסביים ולמצוא בה מנוחה וסיפוק, הוא מבחינה מסוימת ניסיון להתעלם מהבעיה האמיתית שלה – הבלבול המגדרי. ואם סמואלס צודק, הרי שעם כל הצער והסבל שיש בכך – (ויש בכך!) - אין ברירה לשתינו אלא להתמודד עם ההכרח לקבל את העובדה ששרית נמצאת בבלבול, ואולי לא תצא ממנו... המטרה עכשיו, חשבתי לעצמי, צריכה כנראה להיות, לעזור לשרית לקבל את עצמה כנתונה בבלבול, אבל לא לאפשר לבלבול לחדור ולהשתלט על כל תחומי חייה. למשל, על התחום המקצועי.

אינני יודעת מה יילד יום. האם אכן תצליח שרית להתחבר אל הגבר הפנימי שלה, להתגבר על חוסר הביטחון ביכולותיה ולמצוא לעצמה אתגרים אינטלקטואליים שיפיגו את השעמום הנורא – או את הדיכאון – ששוב ושוב משתלטים על חייה. האם תצליח לצאת מהבלבול שמאפיין את חייה המקצועיים ולמצוא ביטוי מקצועי שתרגיש בו סיפוק ותוכל להתמיד בו ואף לשפר את מצבה הכלכלי. אם אכן תצליח, אני מאמינה שחייה יהיו קלים יותר. אולי תגיע לבהירות ולשלווה נפשית בתחומים אלה. כי בתחום האחר, בתחום חייה כלסביית, בשלב זה שרית עדיין רחוקה מלמצוא שלווה. סמואלס חושב, כאמור, כי בקונטקסט התרבותי הנוכחי בלבול מגדרי הוא תופעה צפויה ותקינה, שיכולה להועיל לתהליך השינוי הפוליטי-חברתי. אך איך להנחיל את העמדה הפנימית הזאת לנשמה מתענה, שלא מוצאת מרגוע, הנעה בין שני העולמות. כמו שתיארה שרית את יום הכיפורים האחרון, ואת תפילתה לאלוהים, שעדיין לא נענתה:

" הייתי לבד בבית... שמעתי מוזיקה, שמתי את עופרה חזה. הייתי עצובה והרגשתי בין שמיים וארץ, ובכיתי ובכיתי... הרגשתי שהכאב שלי מתחבר אל בורא עולם – אני חלק ממנו והוא חלק ממני; שאני חלק מדבר ענק, מתגעגעת להגיע אל השלמות... ביקשתי והתחננתי לאלוהים – תעזור לי! ביקשתי ממנו או להיפרד ממזי או

לאהוב אותה עד הסוף. אני בוכה על זה בלילות. אני אפילו לא מבולבלת; אני מרגישה חוסר שלמות! אני לא מצליחה להשלים עם זה. רק בחלומות... "

ביבליוגרפיה

ג"ל הרמן, 1994, *טראומה והחלמה*, תרגמה: עתליה זילבר, עם עובד, ת"א.

J. Hillman, 1979, *The Dream and the Underworld*, Harper & Row, New York

R. Hopcke, 1991, *Jung, Jungians & Homosexuality*, Shambhala, Boston & London, pp. 103-155

C.G Jung, 1943, "The Synthetic or Constructive Method", *The Psychology of the Unconscious, CW 7, part 1*, pp.79-88

- , 1951, "The Psychology of the Child Archetype", *The Archetypes and the Collective Unconscious, CW 9-I*, 151-182

- , 1951, "The Syzygy: Anima and Animus", *Aion CW 9 ,II*, pp.11-22

- , 1927, "The Woman in Europe", *CW 10*, pp. 118-119

- , 1929, "The Problem of Modern Psychotherapy", *General Problems of Psychotherapy, CW 16 part 1*, pp. 53-75

- , 1946, "Introduction", *The Psychology of Transference, CW 16, part 2*, pp. 167-201

- , 1946, "King and Queen", *The Psychology of Transference, CW 16, part 2*, pp. 211-235

- , 1954, "The significance of the Unconscious in Individual Education", *The Development of Personality, CW 17*, pp. 149-165

C. Kulkarni, 1997, *Lesbians & Lesbianisms*, Routledge, London and New York, pp. 93-119

A. Samuels, 1994, "You be the Daddy, Mummy", *Encounter, Internet*

- , 1995, "Gender – a Certain Confusion", *Achilles Heel, Summer 1995*, pp.10-11

A. Springer, 1998, "Reflections on Female Homosexuality", in A. Casement (ed.),